

Nefndarálit um frumvarp til veiðilaga á Íslandi

(1847)

Útgáfa 1.0 af rafræna skjalinu

Þetta PDF skjal er hluti afraksturs skönnunar á prentuðu eintaki af téðu riti. Markmið þessarar útgáfu er að veita almenningi færi á að eignast sitt eigið rafrænt eintak af því án endurgjalds.

Skjalið er upprunalega birt á vefnum <https://urlausnir.is>. Þar má finna rafrænar útgáfur hinna bindanna og verða nýrri útgáfur af skjölunum í boði þar.

Takmörkun ábyrgðar

Höfundur skjals þessa afsalar sér allri ábyrgð, að því marki sem lög heimila, vegna beinnar og/eða óbeinnar notkunar skjalsins sjálfs eða afurða sem af því leiðir. Þó að stefnt hafi verið að því markmiði að skjalið endurspegli sem best innihald upprunalegu bindanna er hvorki hægt að tryggja né ábyrgjast að það hafi tekist. Framangreint á einnig við um efnislegt innihald prentuðu eintakanna sem skönnuð voru.

Höfundaréttur

Höfundur skjals þessa álitur að hvers kyns höfundaréttur á prentaða eintakinu sé útrunninn.

Hvers kyns höfundarréttur sem höfundur skjalsins gæti hafa skapað sér til handa með skönnuninni sjálfri eða öðru framlagi sínu til sköpunar þess, skal vera meðhöndlaður í samræmi við Creative Commons Zero höfundaleyfið (CC0 1.0 Universal eða síðari útgáfa þess).

Ábendingar

Séu ábendingar um mögulegar úrbætur á skjalinu er hægt að koma þeim á framfæri við höfund þess.

Athugasemdir um þessa útgáfu

Skannað var eintak í vörslu Landsbókasafnsins (Íslandssafn).

Höfundur skjalsins: Svavar Kjarrval (svavar@kjarrval.is)

IV.

343.07692

Nef

9688

Jón Borgfirðingur.

Nefndarálit

um frumvarp til veidilaga á Íslandi.

Frumvarp það til veidilaga á Íslandi, sem nefndarmönnum þeim, er hér undirrita nafn sin, er falid á hendur að segja upp álit sitt um, styðst yfir hofud og í einstokum ákvörðunum þessa við það, sem aðalgrundvallarreglu, að landeigandi eða fá, sem geingur í hans stad, eigi veidirétt allan á jörðu sinni, og svo langt sem lób jarðarinnar nær, og er það, að aðalreglu þessari til, frábrugðid bæði ákvörðunum Jónsbókar um veidiréttinn í Landsleigubálki 58. kap. og einkum þeirri vengu, sem fyrir laungu er komin hér á og enn lóðir við, að veiði landbýra og fugla allslestra, allvída átölulaust, er hér tilfub af hverjum, sem vill idka hana, hvar sem er, og hvort heldur á eigin lób eða annara, einungis með tafmörkunum þeim, sem eiga við eftir konungs úrskurdi 17. Júlí. 1816.

Nefndarmönnum ber nú að víðu öllum saman um það, að þessi hin nýja grundvallarregla sé að hlutarins eðli, og að það liggi næst að flóða veiði á landi hverju sem náttúruleg eignarnot, er sé samfara eignarréttinum, en aptur verður það þó eigi varid, að bæði hinar völtu ákræðanir Jónsbókar í þessu efni, og einkum vengja sú, sem nýfkeð var minnst, þessir innrætt þjóðinni gagnstæðan hugæunarhátt; enda eru, að ætlan okkar Jónassens og Jóns Guðmundssonar töluverðir annmarkar á því, nú aptur að kæsa hugæunarhátt sumra með beru banni gegn veiði á annars landi leyfslausi. Við atlum það sumfé nær því óvinnanda, í svo strjálbygðu landi sem Ísland er, að koma lögum yfir bann þetta eða band á frjálsum veidirétti, og einkum fyrir eigandann, þar sem jarðir hvervetna eru svo víðlendar, að fara sér það í nyt; en verði nú ekki hjá því komizt, að lögin verði að ósekju brotin niður í einstokum greinum, sem minna þykir í varid að halda í gilekt, er mjög hætt við, að hinar aðrar, sem meira ríður

á, smám saman verði eins frapllittlar, þar sem eitt lagabrot-
id svo að segja helgar þið annað. En jafnvel þó nú
verði gert minna úr þessum annmarka við loggjöf þessa, virð-
ist þeim somu nefndarmonnum aptur vera annað vandkvæði
við hana, sem eigi er minna í varid, það nefnilega, að færri
verða til að leggja fyrir sig stotveidar en áður, og eru þeir
helst til of fáir hér í landi enn sem komið er, og það svo
mjög, að sumar sveitir einga eiga stýttuna til að ligga við
gren, eða fljóta resti, sem þó er mjög svo áridanda fyrir fjár-
rákt landsins, auk þess að þeim fáu, sem stotveidi vilja nema,
gæti orðið það nokkur bjargræðisstyrkur, öðrum að bagalausfu,
ef þeim væri hann frjáls eins og hingad til. Svo ætla þeir
og, að svo þraung og straung takmörkun í veidiréttinum, frá
því sem verid hefir, muni verða mjög óvinsæl, leida til mein-
bægni, og verða rif uppspretta til þratu og logsföna.
Fyrir þessar sakir hefdu nefndarmenn verid fúfastir á, að fríða
einúngis rjúpur og álpitir í hreidrum eða sárum fyrir stot-
veidi á annars löb, auk æðarfugls og sela nærri látrum og
lognum, álpiturnar vegna þess þannig, að arður er toluverð-
ur að eggjum þeirra og fjöðrum, en aptur lifa að álpita-
homum, ef þær mætti veida á öðrum tímum, og eins er því
varid með rjúpnaveidi á vetrum, einkum á flógarjörðum. En
þar ed við þó hinns vegar verðum að játa, að toluverðar á-
stæður lifa eru fyrir grundvallarreglu frumvarpsins, látum
við okkur um sinn nægja, að hafa bent þingmonnum á ann-
marka þá, sem við þannig höfum talid á henni.

Aptur virðast meira hluta nefndarinnar þessir ann-
markar, þegar á allt er litid, eigi svo mikilvægir, sem þeir í
fljótu álitu kynnu að virðast.

Meiri hlutinn verður fyrir fram að leida athygli þinge-
ins að því mikilvæga atriði við þetta mál, að fá þinn að-
urnefndi hugsunarháttur manna hér í landi um salleysi étak-
markaðs veidiréttar yfir höfud, hefir máste hvað mest valdið
því, að hann það, sem hefir legid við stotum æðarfugla og
sela í látrum, hingad til hefir orðið svo affaralítid, er þið al-
menna frelsi með morgum hætti hefir opnad launsfyttum veg
til yfirflóta og affotunar, og er sama að segja um annars-
tenar veidi þessara arðsomu stæpna í laganna banni; en þetta
atriði virðist meira hlutanum varða svo mikils í máli þessu,
að það eitt ætti að vera nóg, til að helga grundvallarregl-
una, þar ed vér þykjumst sannfærdir um, að þessi grundvall-
arregla muni koma hugsunarhætti manna á rétta stefnu, og
í þessari grein ætlum vér það auðsætt; því-hvað því viðvís-
ur, að loggjöf þessari eigi verði komið hér við, þá ætlum vér

hvorki að það verði sagt með fullum sannni, né heldur búið við fleistingarleysi hjá mönnum yfir höfund um þessi eignarnot þeirra, að þeir eigi verndi þau eins og þeim er kostur og þörf á í hvert sinni, og þó því verði ekki ætíð komið við sakir viðlendis jarðanna, að með öllu verði spornað við áreitni launflyttanna; hagar samt óvída svo til, að lagabannid ekki geti notið sín fyrir þá sök, auk þess, að bannid hlýtur að ávinna það af sjálfu sér, að menn síður voga að breyta í gegn því, þegar hegningarinnar er von; og er það enn fremur sjálfsagt, að það getur ekki orðið næg ástæða gegn nokkru lagabodi, sem að öðru leiti má álitast þarflégt, að vegur er til að smeygja sér hjá því einstaka sinnum, eða að af því geti leidd þrætu. Það er sjálfsagt mífilsvarðanda, að stýttur séu sáanlegar til að stjóta refina, eins og lífa hitt, að mönnum lærist að fara með bysju, svo að hver geti fært sér þann hjargræðis styrk í nyt, sem hafa má af stotveibi, ef hún væri stundud til hlítar hér í landi; en meiri hlutinn heldur lífa, að ringan veginn sé stotid loku fyrir þetta, þó að grundvallarreglu frumvarpsins sé fylgt, heldur muni það miklu fremur hvetja eigendur og ábúendur til að nota veidirétt sinn, einkum þar ed það er í þeirra sjálfsvaldi, að leyfa öðrum að stjóta á sinni lóð, og þó einhver kynni að verða svo meinbægin, að hann gefi ekki leysi þetta, sér öldungis að stadlausu, þegar þess er farið á leit, og það enda mót þöfnun nokkurri af stotmönnum, þykir meira hlutanum þetta eingin ástæða til að raska rétttri grundvallarreglu; en af þessu leidir aptur, að það eingan veginn getur orðið stotlistinni til fyrirstöðu hér í landi, að hver eigi einkarád á veidinni á sinni lóð, eins og lífa svo þer að vera, að hver sé leysiverdur fyrir sínu.

Við greinir frumvarpsins, hverja út af fyrir sig, hefir nefndin komið sér saman um breytingar þessar.

Við 2. gr. Þar ed þeir bæði geta verið fleiri og færri, sem afrétt eiga saman (en optast nær eru þeir búendur, og ekki að eins „heimilisfastir“), ætluð vær betur fari, að í stad ordanna, „sem heimilisfastir — þeim“, komi, „þá eiga þeir veidi“; og þannig hefir nefnd sú, er sett var eptir konungs úrskurdi 23. Apríl 1845, reyndar ætlað til.

Við 3. gr. Þar ed orðin, „því það eru netlog hans,“ í 16. grein, falla úr, eptir uppástingu nefndarinnar hér á eptir, þykir hér eiga við, á eptir orðinu, „stórstraumsfjorumáli,“ að setja, „og eru það netlog hans,“; og jómuleiðis, til ein meiri skýringar, við enda greinarinnar:

"þar sem er varp, nótaveidi eða uppdráp, sér um það, sem síðar segir".

Vib 4. gr. Fyrir þá sök að nefndinni þykir fara best á því, af ástæðum þeim, sem færðar eru til fyrir frumvarpinu, að ábúandinn einn njóti veidarinnar, sem notaréttar, er óaðfylljanlegur sé frá jörðunni, stingur hún upp á, að kaflinn í grein þessari, „Nú byggir maður jörð — jardeiganda“, falli úr, er hún ætlað, að eiganda, sem opt er í miklum fjarsta, sé veittur allur sá réttur, sem honum að réttu lagi ber, ef aptur á móti, í stadinu fyrir orðin, „en sér má hann — sína“, eru sett þessi orð, „að stadaldrí, án leyfis jardeiganda“, líft og framantéð nefnd staft upp á, en að ábúandinn eigi kost á að ljá þenna notarétt öðrum út í frá um stundar sakir, eða hvenær sem það má vera jardeiganda að stadlausu, en honum er aptur í sjálfvalði, ef honum svo þóknast, að stóra nákvæmar á um þenna leyfisrétt ábúanda, (sem hér eigi þykir þurfa að taka ítarlegar framm), í byggingarbréfinu.

Vib 4. gr. Þar eð bezt virðist fara á því, að lög þessi láti samkomulag um stadabætur, þar sem því verður komið við, án þess að draga úr þeirri vernd eignar- eða veidirettarins, sem landinu ridur mest á, vera óáhrætt, og öldungis undir þeim komið sem stada bíður og stada gjörir, og það þar að auki optast nær verður launskyttunni ómögulegt að sanna, að tiltekin upphæð stadabóta sé bodin fram, hefir nefndin álitid réttast, að seinni kafla greinarinnar, „Nú beidist — áfveðnar“ falli niður, er hann lífa, eptir sem nú var víkíð á, getur gefið til-efni til þrætu og meingjörða af hálsu hins áreitta, sem annars yrði komið hjá. Af breytingum við 4. grein leiðir, að í stadinu fyrir orðin, „þá veidir hann landeiganda“, verður að koma, „þá veidir hann þeim, sem á jörðu býr“.

Vib 7. gr. Orðin, „þótt eigi hafi hann leyfi jardeiganda til“, þýkja bæði óþorf og lífa móthverf breytingu nefndarinnar við 4. gr.

Það er margreynt hér í landi að temja hreina, en aldrei hefir það heppnast, því hafi þeir ekki veslað upp í húsunum á vetrum, þá hafa þeir hlaupið aptur á fjöll upp, er þeim hefir verið hleypt út á vorin. Þessi býr eru því ekki að neinu öðru leyti hér á landi, en að veidinni til, en á henni eru miklir orðugleikar, er þau hlaupa víðs vegar og eru svo stýgg og fljót á fæti, að

varla er vinnanda, nema tækifæri sé sett, að ná þeim eða stjóta þau. Þar sem þau eru flest, en það er á norðausturlandinu við fjallgarða þá, sem næstir liggja Þingeyjar og Múla-sýslum, eru þau enda orðin búendum að tjóni, síðan þau sjölgubdu svo mjög, að þau nú hittast þar mörg hundrub í hópum saman. Þegar hardnar á, koma þau í þessum hópum niður í bygðina, og leita sér sætis, með því að krápa upp rótina, þar sem jörð liggur undir snjó og floka, og kvædur svo miðid að jarðuslanum, á þeim stöðum sem þau þannig leggja undir sig, að rótin seint eða aldrei nær að gróa aftur. En mesta tjónið er þó það, að þau eyða grasatekju, þar sem þau halda til. Þyrir þessar sakir hefir nefndin, sem í þessu atviki leitadi sér upplýsingar hjá þingmönnum þeim, sem best þekkja til, álitid sér skylt, að stinga upp á viðbæti nokkrum við grein þessa, er svo hljóði: „Greina er og leyst að elta og veida, hvar sem stendur“.

Vid 8. gr. Orðunum í grein þessari, „ef hreppstjóra þyfir naudsýn til vera“, og, „talsverðan“, seinna í greininni, virðist nefndinni ráðlegast að sleppa, sem bæði óþörfum, og másté ollandi nokkrum vafa, er fremur aptri en auki refaveidina.

Vid 12. gr. Þar ed það er upplýst í nefndinni, að hrognfela-net sumstadar eru lögð snemma í Martemánudi, og að æðarfuglinum þá þegar eigi sé borgid fyrir þeim, ef þau liggja of nærri landi, stingur nefndin upp á, að greinin byrji þannig: „Frá byrjun Martemánadar“.

Vid 14. gr. Nefndarmenn hafa flestir orðid á því, að eigi sé gjöranda að afmá reglu þá, sem hefir verid í gildi eptir úrsk. 17. Júlí 1816, um að banna stot á öllum tímum ársins í þeirri tilteknu grend við friðhelgub eggver æðarfugla, og að byrjun greinarinnar því og verði þessi: „Einginn má, nema naudsýn beri til“, o. s. frv., en að seinasti kafla greinarinnar um þin eggverin aptur á móti sé orðadur á þessa leib: „Ef stotid er frá Aprilmánadarlofum til 1. dags Agústmánadar í eggveri“, o. s. frv.; enn fremur, að eigi sé ástæða nú, heldur en það þótti vera 1816, að undanfílla herskipastot banninu, og að seinasta kafla greinarinnar þar að lútandi því sé slept, eins og líka sú áður greinda nefnd hefir gjört; og virðist það þess heldur eiga við, sem greinin í upphaf tekur svo til orða: „nema naudsýn beri til“; enda mundi eptirdæmi það, sem yrði gefid með þvilfri undantekn-

ingu verða mjög skadlegt fríðun þeirri á æðarsugli er frumvarpið fer fram, eins og líka reynslan hefir sýnt.

Bíð 15. gr. Í uppástúngu þeirri, sem nefndinni er feing-
in til meðferðar frá Bardastrandarsýslu, er því farid
fram, að eingan sel megi stjóta á nokkrum tíma árs,
nema með rá og skutli, á öllum Breiðafirði, og er enn
sama farid fram í frá nokkurri frá sömu sýslu til nefnd-
ar þeirrar, sem að framan er getid, og undirbjó veidilög
þessi í fyrra, og eru þær kríngumstædur, sem að sela-
veidi hniga yfir höfund, itarlega teknar fram í frá þessari.
Þá er stungid upp á því í bænarfrá, sem víðað var til
sömu nefndar aðgjörda og borin var upp á alþingi í
hitt ed fyrra, frá Strandarsýslu, að seli skuli fríða á
þann veg, að eingan látrasel megi stjóta, en þar á móti
mætti stjóta vöðu- og annað farsela- eða geingdarsela-
kyn, þó með þeim hætti, að sá, sem farsel styti, skyldi
sýna hann tveim vottum, til sönnunar því, að látra selur
effi sé stotinn, og það undir settir. Evi er þess og
éskad af beggja þeirra nefndra sýslna hálfu, að mál um
þessi efni sé rekin sem opinber mál. Þegar uppástung-
ur þessar eru bornar saman hvor við aðra og við að-
gjördir nefndarinnar í Reykjavík í fyrra, ætlum vér, að
best muni vera að þræða nokkurn meðalveg milli mis-
munandi kríngumstæða og meininga manna á ýmsum
stodum, þannig. að veidirettur landeiganda að visu rýmist
nokkud úr því sem frumvarpið ákveður, en þó eigi svo,
að úr höfi gangi, og ætlar hún það koma best heim við
fríðun látranna yfir höfund, þó ýmislega funni að haga
til, á einn, og rétt þeirra manna úti frá, sem verða að
eiga kost á að hagnýta sér atvinnuvegi landsins á þann
veg, að einstöku mönnum eigi sé ofmikill bagi að, á hinn
bóginn, að iðstáðinn fyrir kaflann í grein þessari: „Nú styt-
ur maður landsel“ — „fjórðungur milu í milli“, sé sett:
„Einginn má stjóta landsel eða útsel á fjordum eða víf-
um, þar sem látur eru eða lagnir, nær en hálfa milu
frá látri eða lognum, en ef stotid er, eignist“ o. s. frv.

Bíð 16. gr. Með hlidsjón af því, sem nú var sagt, hefir
nefndin fallist á, að breyta grein þessari á þessa leid:
að í stáðinn fyrir, „60 fadma“, sé sett, „hundrad fadma
tölfræð“, og á eptir „storstraums fjörumáli“, sé bætt við:
„þar sem uötlog eru, en þó eigi nær látrum eða eggveri
en áður segir“; að orðunum, „landeigandi — netlog
hans“, sé slept (smbr. við 3ju grein); að orðinu „net-
logum“ seinna sé breytt í „nötlogum“; að á eptir orðin,

- „12. greinar“, sé stöðid inn í: „Stutluveidi skal heimil hvar sem stendur“; að í staðinn fyrir, „þar sem venja er — í vadinum“, sé sett: „þar sem menn eru að stutluveidi, má ekki stjóta nær með byssu en svo, að óvillhollum monnum eigi þyki stöð að, og aldrei í vadinum“, og að „1 rbd.“ sé breytt í „5 rbd.“, þetta síðasta einkum með tilliti til verðhæðar sela þeirra, sem veiddir eru með stutli, og þar með hins mikla óstunda, sem af stöðinni hlýst, er þeir sælast við það.
- Vid 21. gr. Vid enda greinar þessrar heldur nefndin réttast að bæta við ordunum, „fyrst um sinn“, þar eð bæði búnaðarlog ný og rekalog fyrir landid eru í væntum.
- Samkvæmt framanstífnuð er það álit nefndarinnar, að frumvarpið eigi að vðlast lagagildi með þessum breytingum.
- Vid 2. gr. Að í stað ordanna, „sem heimilis fastir“ — „þeim“, komi, „þá eiga þeir veidi“.
- Vid 3. gr. Að á eftir ordinu, „stórstraums - fjörmáli“, sé bæti inn í „og eru það netlog hans“, og við enda greinarinnar: „þar sem er varp, nótaveidi eða uppídráp, fer um það, sem síðar segir“.
- Vid 4. gr. Að kafla þess, „nú byggir maður jörð — jarðeiganda“, falli úr, og að í staðinn fyrir ordin, „en sér má hann“ — „sína“, sé sett: „að staðaldri, án leyfis jarðeiganda“.
- Vid 5. gr. Að seinna kafla greinarinnar, „nú beiddist — álveðnar“, sé slept, og að í staðinn fyrir ordin í fyrra kaflanum, „þá veidir hann landeiganda“, verði sett þessi ord, „þá veidir hann þeim, sem á jörðu býr“.
- Vid 7. gr. Að ordin, „þótt eigi hafi hann leyft jarðeiganda“, falli niður, og að við enda greinarinnar sé bætt: „Þreina er og leyft að elta og veida hvar sem stendur“.
- Vid 8. gr. Að ordunum í grein þessari. „ef breppstjóra þykir naudsýn til bera“ og seinna, „talsverðan“, sé fípt burt.
- Vid 12. gr. Að greinin byrji þannig: „Frá byrjun Martsmánaðar“, o. s. frv.
- Vid 14. gr. Að byrjun greinarinnar sé þessi: „Einginn má, nema naudsýn beri til“ o. s. frv., og að í staðinn fyrir ordin, „ef stöðid er á þeim tíma árs“, sé sett, „ef stöðid er frá Aprilmánaðar lokum til fyrsta dags Agústi mánaðar í eggveri“ o. s. frv.
- Vid 15. gr. Að í staðinn fyrir þenna kafla greinarinnar, „nú stýtur maður landsfel — fjörðungur mílu í milli“, sé tekin þessi ord: „Einginn má stjóta landsfel eða útsel í fjörðum eða vífum, þar sem látur eða lagnir eru, nær

en hálfa mílu frá látri eða lögnum, en ef stotid er, eignast" o. s. frv.

- Vid 16. gr. Ald i stadinn, fyrir ordin, „60 fadma“, sé sett, „hundráð fadma tölfrætt“, og á eftir „stórstraums-fjörumáli“; sé bætt við „þar sem nöttög eru, en þó eigi nær látrum eða eggveri, en áður segir“; að ordunum „land-eigandi — netlög hans“ sé slept; að ordinu „netlögum“ sé breytt til „nöttögum“; að á eftir ordin „12. greinar“ sé stotid inn: „stutulsveidi skal heimil þvar sem stendur“; að i stad orbanna, „þar sem venja er — i vadin“, komi: „þar sem menn eru að stutulsveidi, má eigi skjóta nær með byssu en svo, að óvilhøllum monnum eigi þyki stadi að, og aldrei i vadin“; og að „1 rbd“ sé breytt i „5 rbd“ og
- Vid 21. gr. Ald við enda greinarinnar sé bætt: „fyrst um sinn“ Um orðastípun i frumvarpi þessu ætla nefndin betur fara:
- i 5. gr. „sektast“ fyrir „sekt“ (og eins i 13. og 14. grein); „ríkisbánsdolum“ fyrir „ríkisdolum“, (i 14. gr. „ríkisbánsdal“ fyrir „ríkisdal“), og „einu sinni“ fyrir „um sinn“, (og eins i 18. grein).
 - i 8. gr. „rbd.“ fyrir „rd“ og eins i 12. 13. 14 og 15 gr.
 - i 13. gr. „En ef hann verður sekur eftir dómi optar en einu sinni“ fyrir: „En ef — sekur um“.
 - i 14. gr. „Sektir liggja þar að auki við“ fyrir: „Það er and-vítad, að sektir liggja við“.
 - i 15. gr. „Jardeiganda“ og „jardeigandi“ fyrir „landeiganda“ og „landeigandi“, og „honum“ fyrir „landeiganda“ seinast i greininni.

Reykjavík, þann 16. dag Júlí mánaðar 1847.

J. Sigurðsson. J. Johnsen. J. Gudmundsson.

Th. Sivertsen. Th. Jónassen.

Lbs-Hbs / Íslandssafn

21370343